

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Het Hemelse Koninkrijk van de Grote Vrede

Haar, Barend J. ter

Citation

Haar, B. J. ter. (2009). Het Hemelse Koninkrijk van de Grote Vrede. *Leidschrift : Empire & Resistance. Religious Beliefs Versus The Ruling Power*, 24(April), 69-81. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/73341>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/73341>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Het Hemelse Koninkrijk van de Grote Vrede

Barend J. ter Haar

Een van de grote gebeurtenissen van de negentiende eeuw is de christelijk geïnspireerde opstand van het Hemelse Koninkrijk van de Grote Vrede, die duurde van 1851 tot 1864. Het is een van de grootste opstanden die China ooit heeft gekend en trekt in zijn eigen tijd ook in het Westen veel aandacht, vanwege zijn christelijke oorsprong en omdat hij de macht van de Mandsjoes onder de Qing (1644-1912) danig op de proef stelt. De ontwrichting die zowel door de legers van de Taiping als door die van de overheid wordt aangericht is moeilijk voor te stellen. Hoewel de opstand begint in de marginale heuvels van de zuidelijke provincie Guangxi, verplaatst zij zich al snel naar de economische kerngebieden van het Yangzigebed en verder noordwaarts. De economische en intellectuele infrastructuur van het Beneden-Yangzi gebied wordt totaal ontwricht en enkele tientallen miljoenen mensen komen om het leven. De precieze omvang van het aantal doden is bij gebrek aan betrouwbare bevolkingsgegevens voor en na de opstand moeilijk vast te stellen, maar de beschrijvingen van het Beneden-Yangzi gebied en andere gebieden waar de legers doorheen trekken laten weinig twijfel bestaan over de economische en demografische schade.

De oude steden van het gebied aan de benedenloop van de Yangzi die eeuwen lang tot de voornaamste economische, sociale en culturele centra van het land hebben behoord, zoals Nanjing, Suzhou en Hangzhou, verliezen hun toonaangevende positie. De oude elites worden gedecimeerd en verliezen hun economische basis. In plaats daarvan neemt de sociale en culturele elite van de provincie Hunan aan de middenloop van de Yangzi hun leidinggevende rol over. Binnen het Beneden-Yangzigebed neemt het onbelangrijke Shanghai de rol van handelsmetropool over, waarna zij zich ook ontwikkelt tot het nationale centrum van culturele en sociale vernieuwingen. Zonder de ruimte die is ontstaan door de golf van Taiping-vernietiging had deze verschuiving van de culturele macht nooit zo makkelijk kunnen plaatsvinden.

De opstand van het Hemelse Koninkrijk van de Grote Vrede is niet alleen als zelfstandige historische gebeurtenis van groot belang, maar ook als onderdeel van de nationalistische en republikeinse historiografie van de late negentiende en de twintigste eeuw. De nationalisten construeren de opstand als een anti-Mandsjoe en proto-nationalistische voorloper van hun

revolutionaire project, dat daarmee grotere historische diepte en dus legitimiteit verwerft. De communistische historiografie zag de beweging lange tijd als het voorbeeld bij uitstek van een boerenopstand met een compleet uitgewerkt landhervormingsprogramma. De westerlingen zijn tijdens de opstand zelf vooral geïnteresseerd in de kans dat China een christelijk land zou kunnen worden, maar ontdekken al snel dat het christendom van de opstandelingen fundamenteel afwijkt van het hunne. Twintigste-eeuwse westerse historici zijn nog steeds gefascineerd door de rol van het christendom, maar ook door de rijke bronnen die door en over deze beweging zijn geproduceerd. Zij maken het mogelijk om in detail de religieuze dimensie van deze opstand te analyseren, zoals wij in de volgende pagina's zullen doen.

De belangstelling van het buitenland voor het Hemels Koninkrijk van de Grote Vrede betekent dat wij buitengewoon goed zijn geïnformeerd over de inhoudelijke kant van deze beweging. De Chinese overheid pleegt door de eeuwen heen het grootste deel van de bronnen over een opstand en al helemaal alle teksten van de opstandelingen zelf te vernietigen. Zelfs de eigen archieven worden vernietigd nadat de officiële versie van de gebeurtenissen is gecompileerd. Soms hebben wij nog de oorspronkelijke ambtelijke stukken omdat zij zijn opgenomen in de verzamelde werken van de betrokken ambtenaren. De archieven over de onderdrukking van het Hemelse Koninkrijk van de Grote Vrede zijn nog wel gedeeltelijk over, omdat de dynastie in 1911 ten val is gekomen en moderne historici een deel van het keizerlijke archief hebben kunnen redden. Veel interessanter is de rijkdom aan persoonlijke notities door Chinezen uit de tijd zelf, alsmede de reisverslagen van westerlingen en de overvloed aan teksten die door de beweging zelf zijn uitgegeven. De archieven zijn vooral feitelijke verslagen van de militaire repressie van de opstand en vertellen zo goed als niets over de sociale achtergrond, de politieke idealen of de religieuze overtuigingen van de deelnemers.

Westerse missionarissen hebben allerlei publicaties door het Hemels Koninkrijk van de Grote Vrede meegenomen naar huis en zo zijn deze uiteindelijk in onze bibliotheken beland. In de loop van de twintigste eeuw hebben Chinese historici de teksten in onze bibliotheken herontdekt en kopieën gemaakt, die zij vervolgens in China hebben uitgegeven. Misschien wel de meest opmerkelijke teksten zijn de gedrukte verslagen van de sessies door de mediums Yang Xiuqing als God en Xiao Chaogui als Jezus, die een uniek perspectief op de beweging van binnenuit verschaffen. Het enige exemplaar van deze verslagen dat de onderdrukking van de beweging in

China heeft overleefd wordt bewaard in de British Library in Londen, waar het pas in de jaren tachtig is teruggevonden. Daarnaast beschikken wij maar liefst over drie verschillende versies van de oorspronkelijke visioenen van de stichter van de beweging, eenmaal in het Engels en tweemaal in het Chinees. Er is geen andere Chinese religieuze opstand waarover zoveel bronnen door de opstandelingen zelf zijn bewaard gebleven.

De etnische en sociale achtergrond

Het begint allemaal in Zuid-China bij de Hakka's. Zij komen oorspronkelijk uit het arme en onderontwikkelde grensgebied tussen de provincies Fujian, Jiangxi en Guangdong. Volgens hun eigen mythologie komen zij zelfs van verder noordwaarts, maar dit is ongetwijfeld een constructie om meer aanzien te verwerven. Allerlei zuidelijk groepen claimen een noordelijke oorsprong, uit het historische kerngebied van de Chinese beschaving aan de middenloop van de Gele Rivier. Hun naam (*kejia* 'huishoudens van elders') suggereert dat zij geen lokale rechten op het bezit van grond hebben. In de loop van de achttiende en negentiende eeuw trekken zij verder naar allerlei gebieden in het zuiden, waaronder Taiwan en de provincie Guangxi. In Guangxi ontwikkelen zich al snel grote spanningen met eerdere Chinese migranten, die in de bronnen de Punti's worden genoemd. De benaming Punti (*bendi*) wil zeggen 'uit het gebied zelf', met het recht grond te kopen en verkopen. Overal in China is het bezit van grond een cruciale factor in het repertoire aan mogelijkheden om economisch te overleven. Ook als de hoeveelheid grond onvoldoende is om van te leven, verschaft het een kussen tijdens moeilijke tijden en is het de basis van respect en lokale identiteit. De conflicten gaan niet alleen over het bezit van de grond, maar ook over de toegang tot water. Overal in China leidt de beperkte beschikbaarheid van de toegang tot water om te drinken of voor irrigatie vaak tot gewelddadige conflicten. Alleen na verloop van tijd ontstaan in een gebied gewoontes en gebruiken die de toegang regelen, of zijn er lokale instellingen om conflicten vreedzaam te regelen.

In Guangxi is alle migratie nog vrij recent en bestaan geen goede maatschappelijke verbanden om eventuele spanningen in goede banen te leiden. Behalve de Punti's en de Hakka's, zijn er ook nog andere minderheden in het spel, zoals de niet-Chinese Yao en Miao. Daarbij komt dat de Opiumoorlog van 1839-1842 en de daarop volgende massale verschuiving van de buitenlandse handel van Guangzhou (in het westen ook

bekend als Kanton) naar Shanghai ook nog eens vele duizenden mannen werkloos gemaakt heeft. Deze mannen werken tot dan toe in Guangzhou zelf, maar ook als transportarbeiders tussen de haven en de belangrijkste productiegebieden van thee in Fujian en porselein in het noorden van Jiangxi. Na de Opiumoorlog verplaatst de internationale handel zich naar havensteden die dichterbij deze productiegebieden liggen, terwijl de internationale handel in Guangzhou zelf bijna onmogelijk wordt. Daardoor verliezen talloze arme boerenfamilies een cruciale extra bron van inkomsten. Bendes bestaande uit ex-militieleden die zijn gedemobiliseerd na de Opiumoorlog, voormalige transportarbeiders, piraten en smokkelaars trekken in het midden van de 1840er jaren vanuit Guangdong naar de binnenlandse provincie Guangxi. Hier is minder overheidscontrole en proberen zij door middel van zoutsmokkel en andere illegale activiteiten te overleven. In de jaren 1847 en 1849-1850 mislukt de oogst in de gebieden beneden de Yangzi-rivier, zoals de provincies Hunan en Jiangxi. Er breken daar vervolgens tal van kleinere opstanden uit, deels geïnspireerd door de Triaden en hun anti-Qing gedachtegoed. Deze Triaden zijn ontstaan uit inheemse messianistische tradities in de late achttiende eeuw en hebben zich daarna ontwikkeld tot organisaties van smokkelaars en criminelen — althans in de ogen van de Chinese overheid. De jaren veertig zijn al met al een tijd van enorme sociale en economische spanningen.

In deze sfeer vindt een syncretistische religieuze groepering, de Godsvereringvereniging (*Bai shangdi hui*), in de plaatselijke minderheidscultuur van de Hakka's een vruchtbare voedingsbodem. Aan de wieg van deze groepering staat Hong Xiuquan (1814-1864), geboren uit een Hakka-geslacht van kleine boeren uit een dorp in de buurt van Guangzhou. Hij neemt herhaaldelijk deel aan de prefecturale examens in Guangzhou. Daarbij komt hij in contact met het protestantse christendom, want westerse en Chinese predikers doen ondanks het verbod op de verspreiding van het Christendom in deze tijd toch al stiekem aan zending. Ook komt hij in aanraking met een utopische richting binnen het plaatselijke neoconfucianisme, die buitengewoon invloedrijk is in het plaatselijke academische leven dankzij de Hal van Xuehai, een academische instelling die onder meer onder de families van Hakka-afstamming grote invloed heeft. In 1837 raakt Hong Xiuquan in een psychose, wanneer hij voor de derde maal faalt voor de examens. Tijdens zijn psychose heeft hij een uitgebreid visioen dat later in een soort verhaal zal worden samengevat en de basis vormt voor alle belangrijke beslissingen van de beweging in de volgende decennia.

Wanneer Hong Xiuquan begint met zijn zendingswerk, roept hij al snel de woede van de plaatselijke gemeenschap over zich af, omdat hij en zijn volgelingen de beelden in hun tempels kapot maken aangezien dit volgens hen afgodenbeelden zijn die door God in het visioen van Hong Xiuquan heel uitdrukkelijk zijn verboden. De plaatselijke bevolking jaagt hem weg, want deze beelden vormen de focus van hun religieuze culten en hun hele sociale organisatie is rond deze culten opgebouwd. Samen met één van zijn eerste bekeerlingen, zijn vriend en neef Feng Yunshan, vertrekt Hong Xiuquan naar Guangxi om zijn versie van het christendom daar onder de Hakka's te propageren. Hijzelf keert al spoedig terug naar Guangzhou, terwijl zijn neef achterblijft. Deze neef ontpopt zich als een groot organisator en in een paar jaar tijd stampt hij de organisatie van de Godsvereringvereniging uit de grond. Twee plaatselijke Hakka's, Yang Xiuqing en Xiao Chaogui, voegen zich later ook bij hen. Zij worden actief als mediums door wie God en Jezus direct tot de volgelingen kunnen spreken. Vanaf dit moment krijgt de beweging eigenlijk pas een duidelijke messianistische richting, die waarschijnlijk is geïnspireerd door oude Chinese tradities.

Van visioen tot bezetenheid

Het religieuze verhaal van de Godsvereringbeweging heeft twee belangrijke bronnen. De eerste bron is het visioen van Hong Xiuquan. Tijdens zijn psychose van 1837 brengt hij een langdurig bezoek aan de Hemel, waarbij hij de Oude Vader en Jezus ontmoet. De Oude Vader is vooral de strenge figuur van Jehova uit het Oude Testament, die in Hong's visioen ook duidelijke trekken heeft van de inheemse godheid de Jade Keizer. Hij is in de latere beweging veel belangrijker dan de meer menselijke figuur van Jezus. In zijn visioen krijgt Hong Xiuquan diverse tekenen die moeten bewijzen dat zijn visioen echt is nadat hij weer terug is op aarde. Hijzelf wordt geïdentificeerd als de jongere broer van Jezus en hij moet zijn naam veranderen, omdat zijn oorspronkelijke naam *Huoxiu* het taboe van de Chinese naam van Jehova (*Yehouhua*) schendt. Verder krijgt hij een zwaard en een zegel, waarmee hij de demonen moet gaan verjagen die China kwellen. In veel opzichten verloopt dit onderdeel van het visioen parallel aan een andere beroemde openbaring uit de Chinese geschiedenis, namelijk van Laozio die zijn heilige tekst, het *Boek van de Weg en de Deugd* (*daodejing*) samen met een zwaard en een zegel geeft aan de stichter van het daoïsme

van de Hemelse Meesters. In de tijd van Hong Xiuquan is deze traditie nog buitengewoon sterk, zeker ook onder de Hakka's van het zuiden.

Wanneer Hong in 1843 voor de vierde maal zakt voor de examens, begint hij de christelijke traktaten die hij jaren daarvoor al van de missionarissen heeft gekregen nogmaals goed te lezen. Centraal in zijn begrip van het christendom staan de noodzaak van het juiste morele gedrag en een sterk contrast tussen de uitverkorenen en de verdoemden. Het visioen zal later tot een verhaal worden omgewerkt en vormt de basis voor alle belangrijke beslissingen van de beweging in de volgende decennia. De grote vraag is natuurlijk wie dan eigenlijk de demonen zijn, maar aanvankelijk worden zij geïnterpreteerd als Confucius zelf en de goden van de plaatselijke tempels. Wanneer Hong Xiuquan en de zijnen in hun geboortegebied in de buurt van Guangzhou plaatselijke vooroudertabletten en godenbeelden gaan kapot maken, wordt dat niet op prijs gesteld. Later doen zij hetzelfde in Guangxi, waar de Hakka's juist verwickeld zijn in felle conflicten met de Punti's. Op dat moment is het verregaande iconoclasme van Hong Xiuquan voor de Hakka's juist een heel effectieve manier om uiting aan hun woede en frustraties te geven, waardoor steeds meer Hakka's zich bij de beweging voegen.

Wanneer Yang Xiuqing en Xiao Chaogui bij de Godsvereringbeweging komen, verandert zij fundamenteel van aard. De charismatische voormalige houtskoolbrander Yang Xiuqing wordt al snel de feitelijke leider van de beweging en overvleugelt steeds meer Hong Xiuquan. Hij presenteert zich als de grote genezer door de zondes die de eigenlijke veroorzakers van ziekten zijn op zich te nemen. Terwijl Hong de bron is van het oorspronkelijke, maar eenmalige visioen, kunnen Yang Xiuqing als stem van God en Xiao Chaogui als stem van Jezus steeds opnieuw door het hoogste gezag gelegitimeerde uitspraken doen. Zij treden op als christelijke mediums die steeds opnieuw met hun 'goden' kunnen communiceren, hetgeen perfect past in de toenmalige Chinese religieuze cultuur. Gedurende korte tijd horen ook andere volgelingen van de beweging stemmen, die ieder hun eigen instructies geven. Dit past in de geest van de Chinese religieuze traditie, maar ook in het geloof in een Heilige Geest die, volgens de traditie, direct in ieder van ons neerdaalt. In het christendom ontstaan steeds opnieuw bewegingen van een intense beleving van de Heilige Geest, die aanleiding geeft tot allerlei religieuze vernieuwingen zoals die van de Pinkstergemeenten. Interessant is hoe juist dat type christendom het vaak goed doet in landen met een cultuur van sjamanen en mediums, zoals China en Korea. Tegelijkertijd roept een algemeen geloof in stemmen altijd de

vraag op welke stemmen echt zijn en welke niet. In de nieuwe Godsvereringbeweging volgt daarom al snel een verbod op alle stemmen, behalve die van God zelf die in Yang Xiuqing en van Jezus in Xiao Chaogui.

Ergens in de late 1840er jaren vindt nog een verdere verandering plaats, onder invloed van een oude demonologische messianistische traditie waarvan de wortels goed zijn gedocumenteerd, ook al kunnen wij het precieze pad naar de Godsvereringbeweging niet precies herleiden. In deze specifieke messianistische traditie gelooft men dat de eindtijd spoedig zal aanbreken, begeleid door de komst van verschrikkelijke demonen, die invasies, ziektes, hongersnood en andere rampen veroorzaken. Deze demonen moeten worden bestreden met exorcistische middelen, zoals amuletten en de formatie van eigen demonische legers. Deze traditie is in de achttiende eeuw juist in het zuiden van China zeer populair. Haar invloed strekt zich uit tot de beruchte Triaden die daaraan belangrijke elementen van hun ritueel en mythologie hebben ontleend, maar ook een belangrijke nationalistische stroming van het Vietnam van de twintigste eeuw is door deze traditie geïnspireerd. Typerend voor groepen die door deze traditie zijn beïnvloed, is dat zij zelf ook legers gaan formeren en geloven dat er demonische legers van buiten zullen komen om hen te helpen om de demonen van de eindtijd te bestrijden. Bovendien geloven zij sterk in een toevluchtsoord, dat is gelegen in een oude keizerlijke hoofdstad. In een opstand in 1813 zullen sommige deelnemers zelfs daadwerkelijk proberen om het keizerlijke paleis in Beijing te veroveren. Dankzij kordaat ingrijpen van onder meer de kroonprins zelf en de bijstand van een gezagsgetrouwe godheid met de naam Keizer Guan, zal deze poging kunnen worden verijdeld. In de ogen van de keizerlijke familie en haar ambtenaren is deze bijstand heel echt en zij zullen de godheid dan ook stevig gaan promoten.

Voor de opstand van het Hemelse Koninkrijk van de Grote Vrede is deze messianistische traditie van belang omdat zij de enige mogelijk bron is voor een cruciale verandering in de interpretatie van het oorspronkelijke visioen van Hong Xiuquan. Tot de late 1840er jaren zijn de demonen die hij en zijn aanhangers van Hakka-huize moeten bestrijden nog steeds Confucius en de goden van hun tegenstanders, de Punti's. Dat Confucius een belangrijk doelwit is, laat zich makkelijk verklaren uit het feit dat Hong Xiuquan viermaal is gezakt voor de ambtelijke examens. Bij de voorbereiding op deze examens hoort ook de uitgebreide verering van Confucius en zijn leerlingen, wat ongetwijfeld sterk heeft bijgedragen tot de Hong's haat van Confucius. Ook de identificatie van de demonen als

plaatselijke goden, in dit geval die van de tegenstanders van de Hakka's, past goed in de plaatselijke verhoudingen in Guangxi. Vanaf de late jaren veertig komen er nieuwe identificaties bij, waarbij zowel interne afvalligen als de Mandsjoes nu ook als demonen worden gezien. De identificatie van de demonen als Mandsjoes en de beslissing om het beloofde land te gaan zoeken in Nanjing passen helemaal niet bij het oorspronkelijke visioen van Hong Xiuquan. Het zijn echter wel centrale elementen in de bovengenoemde demonologische messianistische traditie, juist in deze regio en in deze periode.

De escalatie van de Godsvereringbeweging

In 1849-1850 breekt in Guangxi een hongersnood uit, waardoor de conflicten tussen de Punti's en de Hakka's zich ontwikkelen tot regelrechte oorlogvoering. De Hakka's voelen zich direct in hun bestaan bedreigd en in juli 1850 worden alle bekeerlingen van de Godsvereringvereniging opgeroepen om met hun families en alle roerende bezit naar een centraal punt in Guangxi te komen. De identificatie van de demonische vijand als de Mandsjoes maakt dat de beweging nu expliciet opstandig wordt, want de Mandsjoes zijn de heersers zelf en zonder opstand kunnen die niet worden verdreven of vernietigd. De goden die tot dan toe worden vernietigd, worden over het algemeen alleen vereerd door de Punti's, zodat het slopen van hun tempels de overheid niet direct interesseert. Dit alles verandert de lokale dynamiek van de beweging ingrijpend. Zonder het messianistische scenario dat door hun versie van het christendom en inheemse tradities wordt aangereikt, zou de beweging zich waarschijnlijk nooit in de richting van een opstand hebben ontwikkeld. Die volgelingen die altijd in Guangdong zijn gebleven hebben ook geen deel aan deze cruciale transformatie en zullen ook niet deelnemen aan de opstand. Sommigen van hen zullen in Guangdong later opnieuw worden gekerstend, dit keer door zendelingen van de Basler Mission.

In 1851 roept de beweging het Hemelse Koninkrijk van de Grote Vrede (*taiping tianguo*) uit. Men kondigt een eigen kalender af en de leiders krijgen de titel van koning, met Hong Xiuquan als Hemelse Koning (*tianwang*). Dit zijn allemaal traditionele politieke handelingen, waardoor men aangeeft aanspraak te maken op het bezit van het Hemels Mandaat. De negentiende-eeuwse westerse verwijzing naar deze opstandelingen is kortweg als Taipings, naar de term Grote Vrede. De deelnemers laten hun

haar groeien als symbool van verzet tegen de Mandsjoes met hun verplichte paardenstaarten, zodat zij vaak Langhaar Bandieten genoemd worden. De plaatselijke Qing-legers slagen er niet in de opstand in te dammen.

In 1851 beginnen de Taipings met een lange en gevaarlijke trek naar het noorden, die in 1853 eindigt met de inneming van Nanjing. De precieze redenen voor deze militaire beslissing zijn nooit duidelijk geworden. Het succes van de Taipings komt voort uit hun etnische cohesie, maar minstens evenzeer uit de ongeïnductieerde en de slechte organisatie van de Qing-legers en de plaatselijke milities. Veroverde steden worden niet bezet gehouden (en gezien de beperkte omvang van hun eigenlijke leger had dit ook niet gekund), totdat men Nanjing bereikt. Nanjing is het enige gebied dat steeds vast in handen van de Taipings zal blijven en waar hun religie ook gedeeltelijk in de praktijk zal worden gebracht. Nanjing wordt de Hemelse Hoofdstad (*tianjing*) gemaakt waar de volgelingen van de opstand veilig zijn voor de rampen van de eindtijd. Tijdens het oprukken naar Nanjing breiden de geleerden van de Taipings zich uit tot ongeveer twee miljoen mensen, maar er zal altijd een scheiding blijven tussen de oorspronkelijke, goed met de Hemelse Koninkrijksreligie geïnductieerde, kern uit Guangxi en Guangdong en de latere deelnemers. Deze laatste groep bestaat uit mannen die bij de verschuiving van de buitenlandse handel van Kanton naar Shanghai veel hebben verloren.

De Hemelse Koninkrijksideologie weerspiegelt de diverse oorsprong van de leiders van de beweging. Behalve de christelijke inspiratie en de Hakka etniciteit is ook de utopisch-confucianistische achtergrond belangrijk, die Hong Xiuquan gemeen heeft met latere hervormers uit regio rond Guangzhou. Deze ideologie behelst onder meer het streven naar communaal grondbezit, de gelijkheid van man en vrouw, onderwijs voor vrouwen, en seksuele segregatie. Verder is er een verbod op voetenbinden, hetgeen goed past bij de Hakka's die dit traditioneel niet praktiseren, en een verbod op stimulerende middelen zoals drank, opium en tabak. De Taipings verbreiden hun leer door middel van preken en teksten in de spreektaal, wat nauw aansluit bij de christelijke achtergrond, maar voor Chinese religieuze bewegingen in die tijd heel bijzonder is. Er is geen andere opstandige beweging in het traditionele China geweest die zo intensief gebruik heeft gemaakt van schriftelijke en mondelinge propaganda, althans niet tot de komst van de communisten in de 1920er jaren. De volgelingen worden georganiseerd in een gecombineerde militaire en civiele structuur, waarbij officieren tevens groepen families onder zich hebben. Veel aspecten van de ideologie blijven echter beperkt tot geschriften en worden alleen in Nanjing,

gedurende korte tijd en dan nog slechts ten dele, uitgevoerd. De belangstelling van de Taipings voor het werkelijke lot van de boeren in de door hen beheerste gebieden blijft zeer beperkt. Vaak wordt de plaatselijke elite zelfs ingeschakeld voor het innen van belastingen, zonder dat zij lid van de beweging hoeven te worden. Communaal grondbezit blijft een papieren ideaal en de Taipings zijn er nooit in geslaagd de plaatselijke niet-Hakka boerenbevolking voor hun ideologie te winnen. Heel vreemd is dat niet, want de Hakka's zijn in de nieuwe veroverde gebieden altijd een vreemde eend in de bijt. Na hun trek naar het noorden zijn zij ook geen boeren meer, maar veroveraars.

De leiders zelf houden zich ook nauwelijks aan de leer en leven in luxueuze paleizen met vele concubines. In 1856 breekt er een broederstrijd uit, waarbij Yang Xiuqing en zijn volgelingen voor het grootste deel worden uitgemoord. Het weinige dat tot dan toe van de ideologie in de praktijk wordt gebracht, verdwijnt en de beweging verliest veel van haar dynamiek. Belangrijker is dat hiermee een einde komt aan alle contact tussen God en de leden van de beweging, want Hong Xiuquan zelf heeft, in tegenstelling tot de twee andere leiders, na zijn eerste visioen nooit meer nieuwe visioenen gehad. Hij overleeft deze twisten wel, maar isoleert zich nog meer dan voorheen in zijn paleis en wordt geestelijk steeds instabieler. De Taiping-leer is niet meer in staat zich aan nieuwe problemen aan te passen en verliest zijn bindende karakter. De beweging valt nu uiteen in losse, door onafhankelijke generaals (*warlords*) beheerste gebieden.

Epiloog

Vanaf 1861 maakt het Hemelse Koninkrijk een laatste opleving door, dankzij de opkomst van een buitengewoon competente Taiping-generaal. Zij veroveren het Beneden Yangzi-gebied en richten grootschalige vernietigingen aan. Daarna wordt het koninkrijk definitief opgerold. In 1864 valt Nanjing en Hong Xiuquan pleegt zelfmoord. Sommige leiders weten te vluchten, maar worden op de vlucht gevangen genomen en geëxecuteerd. De oorspronkelijke Taipings vechten zich dood, wetende dat zij bij gevangenneming toch zullen worden geëxecuteerd.

Ondanks hun belangstelling voor de opstand van het Hemelse Koninkrijk van de Grote Vrede, zullen de westerse mogendheden, zendelingen en missionarissen de opstand nooit actief steunen. Wel stuurt men afgezanten naar Nanjing om te achterhalen waar de Taipings voor

staan. Hun afwijkende christendom wekt nieuwsgierigheid, hoewel snel blijkt dat de Taipings overtuigd zijn van de absolute juistheid van hun geloof en niet openstaan voor christelijke invloeden van buitenaf. Het is trouwens de vraag hoe zulke correcties hadden moeten gaan, want ook binnen het westerse christendom zijn natuurlijk grote verschillen. De Taipings staan verder zeer afwijzend tegenover het buitenland, want hun christendom is gebaseerd op een autonome openbaring en niet op het ideaal van contact met de rest van de christelijke wereld. Tegen 1860 komt het buitenland tot de opvatting dat de Taipings geen stabiele regering kunnen vormen en dat men afhankelijk is van de Qing voor het uitvoeren van de met China gesloten verdragen. Het buitenland levert vervolgens westerse wapens aan de milities die de Taipings in het Beneden-Yangzi gebied bestrijden. Het succes van deze wapens vormt de inspiratie om met behulp van westerse technologie China te versterken in de zogenaamde Zelfversterkingsbeweging.

Tijdens deze beweging wordt onder leiding van hoge ambtenaren vanaf 1861 geprobeerd westerse militaire technologie, zoals geweren, kanonnen, en moderne oorlogsschepen, in China te introduceren. Het verzet tegen de nieuwe technologie is groot, zodat pas in de 1880er jaren de eerste telegraaflijnen kunnen worden aangelegd en nog later wordt begonnen met de opbouw van een spoorwegnet. Toch is er ook één moment geweest dat het werkelijk anders zou hebben kunnen aflopen. In een van de sessies van Xiao Chaogui uit 1848, geeft hij als Jezus al een opsomming van de generaals van hun beweging, waaronder een generaal uit het buitenland die naar het Land van het Midden zal komen om de beweging te helpen. Deze opsomming blijft de leiders van de beweging dwars zitten, tot zij in 1858 de Engelse admiraal Lord Elgin tegenkomen. Deze Lord Elgin is de zoon van een andere Elgin, die wij tegenwoordig vooral herinneren als de man die in de vroege negentiende eeuw een groot deel van de friezen van het Parthenon in Athene heeft laten verwijderen en naar Engeland heeft laten brengen. Zijn zoon is de onderhandelaar van de Engelsen tijdens de Arrow Oorlog, de tweede opiumoorlog die duurt van 1856-1860. Onder zijn wapenfeiten is onder meer de opdracht tot de vernietiging in 1860 van het Zomerpaleis in Beijing. Hij brengt in 1858 een bezoek aan Nanjing, waarbij de Taipings hem uitnodigen om zich bij hen te voegen. Hun Chineestalgische uitnodiging vat onder meer de visie van het Hemelse Koninkrijk van de Grote Vrede samen. Zij noemen hem ook een jongere broer uit de Westelijke Oceaan en vragen hem om mee te komen doen aan hun strijd tegen de Mandsjoe demonen. Lord Elgin gaat hier niet op in en het is zeer de vraag of

zijn tolk ook alle details heeft begrepen. Het incident is voor de moderne historicus vooral belangrijk omdat de identificatie van Lord Elgin als een jongere broer uit de Westelijke Oceaan heel goed past in de demonologische messianistische traditie die gedeeltelijk ten grondslag ligt aan de opstand van het Hemelse Koninkrijk van de Grote Vrede.

Uiteindelijk zijn dit soort speculaties over hoe de geschiedenis een andere richting had kunnen nemen wel interessant, maar niet heel erg relevant. De Westerse mogendheden hebben het bestaand regime ondersteund en het zal tot 1911 duren voordat het eeuwenoude keizerrijk definitief ten val komt. Wel heeft deze opstand niet alleen tientallen miljoenen levens gekost, maar ook het machtsevenwicht tussen de diverse regio's van China fundamenteel verstoord. Na deze opstand spelen ontwikkelde elites uit de provincies Hunan en Guangdong een veel grotere rol dan ooit tevoren, hetgeen mogelijk is geworden doordat de opstand van het Hemelse Koninkrijk van de Grote Vrede het eeuwenoude economische, sociale en culturele kerngebied aan de benedenloop van de Yangzi Rivier volledig heeft ontwricht. Het gevolg is dat nieuwe ideeën nu een kans krijgen om in het politieke centrum gehoord te worden.

Korte bibliografie van gebruikte literatuur

Het onderstaande is geen complete bibliografie over het onderwerp. Er zijn ook andere visies, zowel oudere (Shih 1967) als zeer recent (Reilly 2004), die veel meer betekenis toekennen aan de christelijke dimensie dan de inheemse religieuze dimensie. Kenmerkend voor de meer recente literatuur (Wagner 1982; Weller 1994; Spence 1996; Ter Haar 2002) is de aandacht voor de inheemse religieuze invloed, die tot het werk van Rudolf Wagner uit 1982 eigenlijk grotendeels werd afgedaan als bijgeloof en 'dus' niet belangrijk werd geacht. Michael (1966-1971) is het standaard historische verhaal. Jen Yu-wen (1973) is bijzonder sterk voor de Confucianistische utopische dimensie. Deze werken kunt u ook raadplegen voor verdere verwijzingen naar de Chineestalige literatuur.

Barend J. ter Haar, 'China's Inner Demons: The Political Impact of the Demonological Paradigm' in: Woei Lien Chong ed., *China's Great Proletarian Revolution: Master Narratives and Post-Mao Counternarratives* (Londen 2002) 27-68.

Jen Yu-wen, *The Taiping revolutionary movement* (New Haven 1973).

- Franz Michael c.s., *The Taiping Rebellion: History and documents* (Washington 1966-1971).
- Thomas H. Reilly, *The Taiping Heavenly Kingdom: Rebellion and the blasphemy of empire* (Seattle 2004).
- Vincent Y. C. Shih, *The Taiping ideology: Its sources, interpretations, and influences* (Seattle 1967).
- Jonathan D. Spence, *God's Chinese son: The Taiping Heavenly Kingdom of Hong Xiquan* (New York 1996).
- Rudolf G. Wagner, *Reenacting the heavenly vision: The role of religion in the Taiping rebellion* (Berkeley 1982).
- Robert Paul Weller, *Resistance, chaos and control in China: Taiping rebels, Taiwanese ghosts and Tiananmen* (Basingstoke 1994).